

Preberanie lexém z cudzích jazykov

Prednáška 9

- nijaký moderný jazyk nie je voči preberaniu lexém imúnny
- preberanie slov súvisí s kontaktmi jednotlivých jazykových spoločností vo všetkých oblastiach života – spoločenskej, politickej, kultúrnej, vedecko-technickej a i.
- preberanie je prirodzený spôsob obohacovania lexikálnej zásoby
- najčastejšie dôvody preberania lexém cudzích výrazov:

neexistencia domáceho ekvivalentu	cudzí reálie sa prirodzene pomenúva cudzím výrazom: <i>kamikadze, suši, whisky, boršč, bakšiš, gastarbeiter, andante</i>
systémové výhody prevzatého slova oproti domácejmu výrazu	možnosť ľahkého tvorenia nových slov: <i>softvér</i> → <i>softvérový, programové vybavenie počítača</i> → 0
obohacovanie synonymických radov	v porovnaní s domácim slovom prevzaté slovo môže vyjadriť iný významový odtienok, môže mať inú štylistickú hodnotu: <i>osobnosť</i> – <i>celebrita, tvoriť</i> – kniž. <i>kreovať, náprotivok</i> – kniž. <i>pendant, riaditeľ</i> – zast. hovor. <i>direktor</i>
pragmatické činitele – prejav exkluzivity, módnosti a pod. (môže súvisieť aj s neexistenciou domáceho ekvivalentu s požadovaným významom)	<i>shop</i> – <i>obchod, money</i> – <i>peniaze, líder</i> – <i>predseda, sorry</i> – <i>prepáč, king</i> – <i>kráľ, style</i> – <i>štýl, look</i> – <i>vzhľad, outfit</i> – <i>oblečenie, vonkajší vzhľad</i>

• v súvislosti s posledným bodom v tabuľke je dôležitá otázka vhodnosti a nevhodnosti cudzieho výrazu; nie všetky slová z cudzích jazykov sú vhodné pre kultivované vyjadrovanie v rámci spisovného jazyka (porov. dvojice *náradie* – *vercajg*, *prepáčte* – *sorry*, *platiť* – *cálovať*), ale v neformálnej komunikácii (napr. pri četovaní, na rôznych diskusných fórach na internete či v bežnej hovorenej komunikácii) sa používajú bez tendencie úplne nahradiť domáci výraz; napr.:

*Teraz si to prečítaš a zajtra dostanem celý **book** tvojich fotiek.*

*Môžeme si pokecať o témach, ktoré by inde vyzerali **off topic** a admini by ich s ľahkým srdcom **deletovali**.*

*Potrebujem **help**.*

• cudzie slová sa teda preberajú nielen do spisovnej slovenčiny, ale do všetkých útvarov národného jazyka – štandard, subštandard, slangy, nárečia:

- slangové: *foter* (otec), *komp* (počítač), *keš* (peniaze v hotovosti)
- subštandardné: *čaja* (dievča), *hic* (horúčava), *blbý* (hlúpy)
- nárečové: *firhang* (záclona), *néna* (teta), *belčov* (kolíska)

• jadro lexiky národného jazyka tvoria lexémy zdedené z predchádzajúcich etáp vývinu – domáce slová, ktoré vytvárajú vrstvu najfrekventovanejších lexém v textoch daného jazyka

• napríklad v slovenčine medzi 500 najfrekventovanejšími slovami je len 9 slov iného než praslovanského pôvodu: *musieť, forma, socialistický, koruna, škoda, cieľ, situácia, farba, organizácia*

Uvedené frekvenčné údaje nie sú aktuálne, pochádzajú z knihy *Frekvencia slov v slovenčine* od J. Mistríka (1969).

• jadro lexiky býva prekryté množstvom slov inojazyčného pôvodu, napr. v angličtine vyše polovica lexém je prevzatých z iných jazykov (najmä z latinčiny a francúzštiny)

- v slovenčine fungujú lexikálne jednotky prevzaté asi zo 100 jazykov, napríklad:

➤ z latinčiny a gréčtiny

latinčina

január, február ... november, december,
košeľa, kostol, kresťan, kláštor, kríž,
advokát, titul, regula, formula, lineár, lekcia,
región, profesor, kancelária, kombinácia,
corpus delicti, part pro toto, ad multos annos

gréčtina

anjel, pápež, komédia, tragédia, hymna,
alfa, beta, gama, oxid, atóm, telegram, telefón,
meter, hyper-, super-, hydro-, teória, aróma,
metóda, metaxa, pompa, parabola, cynický

➤ zo slovanských jazykov

čeština

prádlo, nerast,
otázka, dotazník,
úvaha, cestopis,
prvok, zlúčenina,
branec, ústava,
rozhlas, zreteľný

ruština

vzduch, mrož,
kopejka, šči,
papacha,
perestrojka,
pogrom, jeseň,
záliv, sopka, treska,
samovar, šija,
bodry, vkus, paluba

poľština

mazúrka
zlotý
kresliť
ropa
mohyla

iné slovanské jazyky

bulharčina:
jogurt
ukrajinčina:
step
srbčina a chorvátčina:
junák, častovať, lastúra

➤ z neslovanských jazykov

angličtina (pozri ďalej)

francúzština

móda, parfum, butik, púder, rúž, kravata, kostým, brošňa, manikúra,
román, sujet, pierot, causerie, esej, balada, memoáre, kalambúr,
adresa, blondína, šampión, reklama, mažoretka, pardon,
menu, šampiňón, bujón, camembert, aperitív, likér,
chargé d'affaires, kabinet, kábel, maringotka, masívny,
enfant terrible, faux pas, l'art pour l'art, en bloc

nemčina

ciel', cibuľa, chvíľa, huta,
papier, ryža, jarmok, fachman,
fénovať, vercajg, jarmok, fajčiť,
láger, pošta, fertucha, šunka, žula

taliančina

vivace, opera, koncert, falzet, soprán,
špagety, makaróny, pizza,
mafia, banka, konto, valuta,
freska, mozaika, balkón

maďarčina

pusta, guláš, tarhoňa,
kišasonka, apo, čardáš,
bajúzy, báčik, néna, vankúš

španielčina

kanasta, sombrero, tornádo
kanibal, gitara, pončo, tango
eldorado, rodeo, toreador
hacienda, armáda, vanilka

rumunčina

bača
cap
vatra
fujara
koliba
bryndza

turečina

klobúk, tábor,
krčah, kindžal,
papuča, chán,
kefir, halena

arabčina

alkohol, algebra,
bazár, korán,
karavan, algoritmus,
cifra, hárem,
papagáj, káva

hebrejčina

sobota, šábes,
kóšer, moloch,
hosana, aleluja

iné

švédčina: ribstol, skanzen
fínčina: sauna, tundra
islandčina: gejrír
dánčina: fjord
nórčina: telemark, slalom
portugalčina: barok, kokos, kobra
holandčina: krab, lakmus, flór
litovčina: jantár

➤ z exotických jazykov
ázijské jazyky

japončina: kamikadze, bonsaj, karate, kimono
čínština: rikša, tajfún, mandarín
indické jazyky: punč, banán, maharadža, lak, indigo,
pagoda
perzština: bakšiš, azúr, narcis, šach, tulipán, šakal, tiger

africké jazyky

gorila
samba
zebra
tse-tse

austrálske jazyky

bumerang
dingo
kivi
kengura
koala

indiánske jazyky

tomahawk
čokoláda
kakao
uragán
ondatra
totem
cigara

➤ niektoré slová sa do slovenčiny dostali sprostredkovane, cez ďalší jazyk, napr.:
piraňa (indiánske jazyky → portugalčina)
kanoe, tomahawk (indiánske jazyky → angličtina)
džudo (japončina → angličtina)
pas (francúzština → nemčina)
parte (latinčina → nemčina)
papagáj (arabčina → španielčina)
parochňa (latinčina → francúzština → nemčina)

Preberanie osobných mien

- veľa pôvodom cudzích jednotiek nájdeme aj medzi rodnými (krstnými) menami

• pravda, pri mnohých menách si cudzojazyčný pôvod vôbec neuvedomujeme, pozri 20 najfrekvencovanejších rodných mien na Slovensku (Đurčo, 1997, s. 313) s údajmi o pôvode a prvotnom význame:

1. Ján (hebr.) „Boh je milostivý“
2. Jozef (hebr.) „Boh pridá, rozhojní“
3. Peter (gréč.) „skala; pevný ako skala“
4. Štefan (gréč.) „víťaz; veniec víťaza“
5. Milan (slovan.) „milý“
6. Michal (hebr.) „Bohu podobný“
7. Miroslav (slovan.) „mierumilovný“
8. František (lat./tal.) „malý Francúz“
9. Ladislav (slovan./maď.) „slávny vládca“
10. Martin (lat.) „zasvätený bohovi vojny Marsovi“
11. Pavol (lat.) „malý; skromný“
12. Vladimír (slovan.) „veľký vládca“
13. Juraj (gréč.) „roľník“
14. Jaroslav (slovan.) „silu, bujarosť oslavuj“
15. Tomáš (hebr.) „dvojča; jeden z dvojčiat“
16. Ivan (slovan./hebr.) „Boh je milostivý“
17. Dušan (južnoslovan.) „oslavuj dušu“
18. Marek (lat.) „bojovník“
19. Pavel (lat.) „malý; skromný“
20. Anton (lat.) „popredný, vynikajúci“

• množstvo rodných mien je internacionálnych (medzinárodných), v jednotlivých jazykoch sa od seba odlišujú len pravopisom alebo výslovnosťou: napr. *Peter* (slov., angl.), *Petr* (čes.), *Péter* (maď.), *Pierre* (franc.), *Pietro* (tal.), *Pedro* (špan.), *Piotr* (rus., poľ.), *Petar* (srb., chorv.)

• cudzojazyčný pôvod sa v rozličnej miere uvedomuje medzi priezviskami:
 maď.: *Boroš* „vinár“, *Lakatoš* „zámočník“, *Sakáč* „kuchár“, *Varga* „obuvník“
 lat.: *Figuli* „hrnčiar“, *Fáber*, *Fabry*, *Fábry* „remeselník“, *Rotarides* „kolár“, *Molitoris* „mlynár“
 nem.: *Bauer* „roľník“, *Lederer* „kožiar“, *Müller* „mlynár“, *Richter* „sudca“, *Schmidt*, *Šmíd*, *Šmidt* „kováč“, *Šuster*, *Schuster* „obuvník“, *Wágner/Vágner* „kolár“, *Zimmermann*, *Cimerman* „tesár“
 čes.: *Dvořák*, *Říha*, *Pleskal*, *Rozehnal*, *Zedník*

Internacionalizmy a internacionalizácia

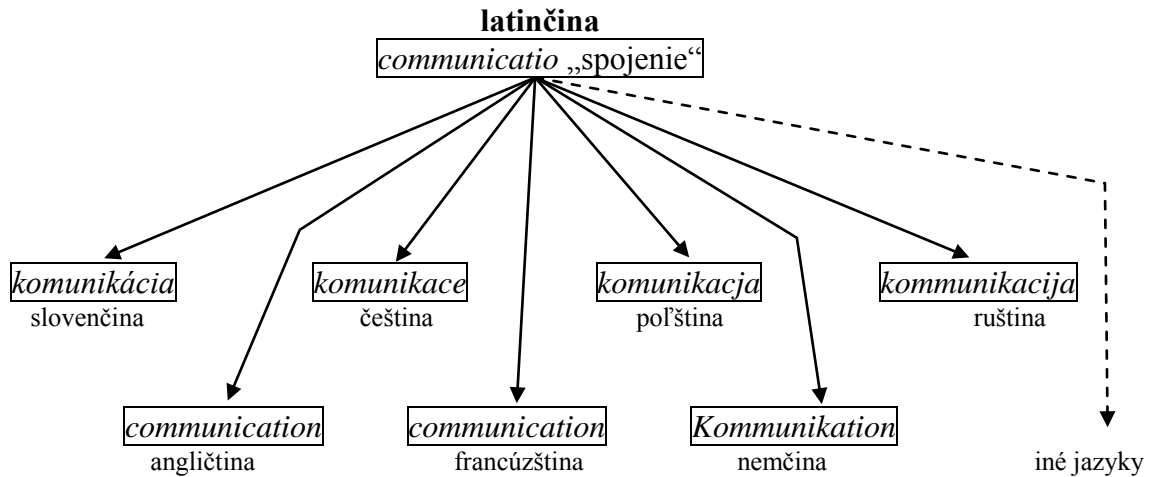
• **internacionalizmy** – slová, ktoré boli prevzaté do najmenej troch nepríbuzných jazykov; sú najmä grécko-latinského pôvodu; v súčasnosti narastá počet internacionalizmov z angličtiny

internacionalizmus – z lat. *inter* = medzi, *natio* = národ

• internacionalizácia z pohľadu preberajúceho jazyka znamená zvyšovanie podielu prevzatých slov v lexike

• najviac internacionalizmov v slovenčine nájdeme v odbornom štýle (odborné terminológie), ale aj v publicistickom a sčasti v hovorovom štýle

• internacionalizačné procesy v súčasnosti silnejú v dôsledku zintenzívňovania spoločenských, politických, ekonomických kontaktov v celosvetovom meradle

Ďalšie príklady na internacionalizmy:

hyper-, mega-, super-, infomácia, fantázia, agitácia, kapitulácia, telefón, kozmos, hydrológia, substantívum, lingvistika, šport, futbal, rock, fan club, klip, kliše, pizza, audit, Sodoma a Gomora

Začleňovanie (adaptácia) cudzích slov do slovenčiny

- cudzie slovo sa po prevzatí prispôsobuje zákonitostiam, ktoré platia v preberajúcom jazyku, v slovenčine; toto prispôsobovanie sa nazýva adaptácia a uskutočňuje sa (hoci nerovnako intenzívne) na všetkých jazykových rovinách

➤ adaptácia na zvukovej rovine

franc. *point* [poent] → slov. *pointa* [poenta, pointa]

nem. *föhn* [föhn] → slov. *fön, fén* [fén]

angl. *western* [westən] – slov. *western* [vestern]

➤ adaptácia na gramatickej rovine

nem. *das Werkzeug* (stredný rod) → slov. *vercajg* (mužský rod)

angl. *party* (stredný rod) → slov. *párty* (ženský rod)

➤ adaptácia na slovotvornej rovine

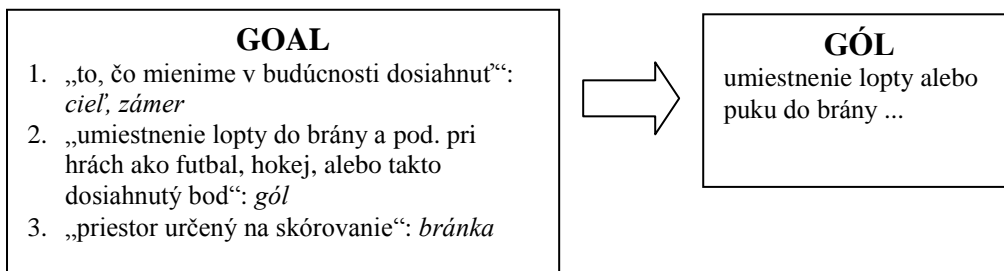
nem. *Werkzeug* (zložené slovo: *Werk* „dielo“ + *Zeug* „vec“) → slov. *vercajg* (neodvodené slovo)

angl. *weekend* (zložené slovo: *week* „týždeň“ + *end* „koniec“) → slov. *víkend* (neodvodené slovo)

➤ adaptácia na významovej rovine

angličtina

slovenčina

➤ adaptácia na pravopisnej rovine

Meister → *majster*, *spray* → *sprej*, *voodoo* → *vúdú*, *judo* → *džudo*

- prirodzeným dôsledkom dynamiky sú pravopisné dvojtvary: *lajtmotív/leitmotív*, *fönovať/fénovať*, *grafitti/grafity*, *softvér/software*
- niektoré prevzaté slová zostávajú v pôvodnej pravopisnej podobe: *miss*, *country*, *blues*, *sherry*, *whisky*, *laser*, *causerie*, *pizza*

Bohemizmy v slovenčine

bohemizmus (z lat. *Bohemia* = Čechy) – jazykový prvok prevzatý z češtiny, utvorený podľa češtiny

Vzhľadom na blízkopríbuznosť slovenčiny a češtiny sa české slová v slovenčine nie vždy vnímajú ako cudzie, prevzaté. Tu sa do popredia vysúva otázka odlišenia, delimitácie týchto dvoch jazykov, inak formulované: otázka delimitačnej spôsobilosti používateľov slovenčiny, teda schopnosti rozoznať bohemizmy, ich miesto a dynamiku v systéme slovenčiny (napr. nespisovnosť, subštandardnosť výrazov typu *kutil*, *makat'*, *švanda*, *postrádat'*, *zdelit'*, *límeč*, *kotník* a pod.). V tejto podkapitole sa zameriame na stručné porovnanie českej a slovenskej lexiky, a to najmä z pohľadu preberania bohemizmov do spisovnej i nespisovnej slovenčiny.

1. v češtine sa používajú odlišné slová ako v slovenčine, napr.:

<i>barva</i>	farba	<i>podzim</i>	jeseň
<i>beruška</i>	lienka	<i>polštář</i>	vankúš
<i>brambory</i>	zemiaky	<i>povidla</i>	lekvár
<i>brouk</i>	chrobák	<i>příjmení</i>	priezvisko
<i>brýle</i>	okuliare	<i>půjčit</i>	požičať
<i>čáp</i>	bocian	<i>pytel</i>	vrece
<i>drůbež</i>	hydina	<i>racek</i>	čajka
<i>důl</i>	baňa	<i>rudý</i>	červený
<i>hlemýžď</i>	slimák	<i>rýma</i>	nádcha
<i>holínka</i>	čizma	<i>řezník</i>	mäsiar
<i>horník</i>	baník	<i>sklenice</i>	pohár
<i>hubnout</i>	chudnúť	<i>skopové</i>	baranina
<i>inkoust</i>	atrament	<i>snídaně</i>	raňajky
<i>játra</i>	pečeň	<i>střízlivý</i>	triezvy
<i>ječáb</i>	žeriav	<i>sudý</i>	párny
<i>kalhoty</i>	nohavice	<i>svačina</i>	olovrant
<i>knoflík</i>	gombík	<i>štír</i>	škorpión
<i>kopaná</i>	futbal	<i>švestka</i>	slivka
<i>kopretina</i>	margaréta, králik	<i>tečka</i>	bodka
<i>kopřiva</i>	žihľava, prhl'ava	<i>tiskárna</i>	tlačiareň
<i>košíková</i>	basketbal	<i>tramvaj</i>	električka
<i>koště</i>	metla	<i>uklízet</i>	upratovať
<i>kouřit</i>	fajčiť	<i>válka</i>	vojna
<i>krocán, krůta</i>	moriak, morka	<i>velbloud</i>	ľava
<i>křupavý</i>	chrupkavý	<i>venkov</i>	vidiek
<i>láhev</i>	fľaša	<i>vepřové</i>	bravčové
<i>libový</i>	chudý	<i>vesnice</i>	dedina
<i>lichý</i>	nepárny	<i>větev</i>	konár
<i>loutka</i>	bábka	<i>vstřícný</i>	ústretový
<i>meruňka</i>	marhuľa	<i>záda</i>	chrbát

<i>mič</i>	lopta
<i>nudle</i>	rezance
<i>panenka</i>	bábika
<i>páteř</i>	chrbtica
<i>pecka</i>	kôstka
<i>péče</i>	starostlivosť

<i>zelí</i>	kapusta
<i>zrůda</i>	netvor
<i>želva</i>	korytnačka
<i>židle</i>	stolička
<i>žížala</i>	dážďovka
<i>žvýkačka</i>	žuvačka

Podľa výskumov sa české a slovenské texty zhodujú úplne na 38 %, čiastočne na 46 %, problémy s pochopením významu môžeme mať len pri 16 % textu. Ak by sme porovnali 500 najfrekvencovanejších slov v oboch jazykoch, úplne rovnakých slov by sme našli 46 %, čiastočne zhodných slov je asi 31 % a len 23 % slov je celkom odlišných.

2. niektoré slová (alebo ich hláskové obmeny) sa používajú alebo sa používali aj v slovenčine, ide buď o nevhodne používané prevzaté slová (**bohemizmy**), ktoré majú v slovenčine vhodnejšie ekvivalenty, ale tiež o zastarané a básnické slová, ktoré sa dnes v bežnej reči skoro nepoužívajú. Napr.:

<i>blbý</i>	hlúpy	<i>perný</i>	namáhavý
<i>brusle</i>	korčule	<i>podivín</i>	čudák
<i>deska</i>	*doska – platňa	<i>pohřešovaný</i>	*pohrešovaný – nezvestný
<i>doličný</i>	usvedčujúci	<i>polibek</i>	bozk
<i>dopis</i>	list	<i>pomazánka</i>	nátierka
<i>dílčí</i>	*dielčí – čiastkový	<i>postrádat</i>	*postrádat' – chýbať, nemať niečo
<i>hospodář</i>	hospodár, gazda	<i>potíže</i>	*potiaže – ťažkosti
<i>hřbitov</i>	cintorín	<i>prádlo</i>	bielizeň
<i>hřebík</i>	*hrebík – klinec	<i>provádět</i>	*prevádzať – robiť, vykonávať
<i>chování</i>	*chovanie – správanie	<i>přelíčení</i>	*prelícenie – pojednávanie
<i>ješitný</i>	márnomyseľný	<i>razítko</i>	pečiatka
<i>kapesník</i>	vreckovka	<i>sáčkový</i>	vrecúškový
<i>kapsa</i>	vrecko	<i>sebevrah</i>	samovrah
<i>kartáč</i>	kefa	<i>sklep</i>	obchod
<i>kelímek</i>	*kelímok – téglik	<i>slyšet</i>	*slyšať – počuť
<i>klidne</i>	*klúdne – pokojne	<i>stezka</i>	chodník
<i>kmín</i>	rasca	<i>šroubovák</i>	*šraubovák, šrubovák – skrutkovač
<i>kojenec</i>	dojča	<i>topinka</i>	hrianka
<i>kotník</i>	členok	<i>tvůrčí</i>	*tvorčí – tvorivý
<i>krabice</i>	*krabica – škatuľa	<i>užitý</i>	použitý, úžitkový
<i>lázně</i>	*lázeň, *lázne – kúpeľ, kúpele	<i>vadit</i>	*vadiť – prekážať
<i>ledvina</i>	ľadvina, oblička	<i>varhany</i>	organ
<i>liknavý</i>	zdlhavý, pomalý, nepružný	<i>venčit psa</i>	*venčiť – chodiť von so psom, vetrať, vyvádzať psa
<i>límeč</i>	golier	<i>vleklý</i>	dlhotrvajúci
<i>los</i>	žreb	<i>vrstevník</i>	vrstovník, rovesník
<i>mandelinka</i>	pásavka	<i>vsadit</i>	*vsadiť – stavať
<i>mluvčí</i>	hovorca	<i>výchozí</i>	*východzí – východiskový
<i>námatkový</i>	náhodný	<i>zahájit</i>	*zahájiť – začať, otvoriť

<i>obdržet</i>	*obdržat' – dostat'		<i>zapomenout</i>	*zapomenút' – zabudnúť
<i>odstavec</i>	odsek		<i>závodník</i>	pretekár
<i>osel</i>	osol, somár		<i>zboží</i>	*zbožie – tovar
<i>ovšem</i>	pravdaže		<i>zeď</i>	stena, múr
<i>pádni</i>	pádny, závažný		<i>žízeň</i>	smäd
<i>paprsek</i>	*paprsek – lúč			

* – hviezdičkou označujeme nespisovné slová

3. poznáme aj slová, ktoré sa v oboch jazykoch používajú, no majú iný význam (**medzijazykové homonymá**). Napr.:

čes.	<i>borůvka</i> (čučoriedka)	–	slov.	<i>borievka</i> (ihličnatý ker)
	<i>branka</i> (gól)	–		<i>bránka</i> (dvere, vráta, priestor útočenia)
	<i>horký</i> (horúci)	–		<i>horký</i> (horkastý, ako blen, nesladený)
	<i>horko</i> (horúčava)	–		<i>horko</i> (príslovka k <i>horký</i>)
	<i>houska</i> (žemľa)	–		<i>húska</i> (malá hus)
	<i>kapusta</i> (náš kel)	–		<i>kapusta</i> (hlávková)
	<i>kázeň</i> (disciplína)	–		<i>kázeň</i> (duhovná reč)
	<i>kočka</i> (mačka)	–		<i>kočka</i> (pekné dievča)
	<i>pokoj</i> (izba)	–		<i>pokoj</i> (nehybnosť, rozvaha, ticho)
	<i>stávka</i> (štrajk)	–		<i>stávka</i> (dohovor, staviť sa o peniaze)
	<i>topit</i> (kúriť)	–		<i>topiť</i> (roztápať, potápať niečo)
	<i>vedro</i> (horúčava)	–		<i>vedro</i> (nádoba)

4. v češtine a slovenčine je aj mnoho podobných slov s rovnakým významom, ktoré sa líšia len minimálne, ale aj táto odlišnosť môže niekedy spôsobiť neistotu: *dotaz* (otázka), *jetel*, *jetelina* (ďatelina), *kostka* (kocka), *mazlíček* (maznáčik), *mravenec* (mravec), *olše* (jelša), *půvab* (pôvab, čaro), *svatba* (svadba), *těsto* (cesto), *třešně* (čerešňa), *uzený* (údený) a pod.

5. čeština a slovenčina majú aj niektoré slovtvorné odlišnosti:

- v slovenčine sa nepoužívajú prípony *-čí* (*průvodčí* – *sprievodca*), *-as* (*klid'as* – pokojný človek), *-ek* (*náměstek* – námestník)
- miesto českého *-í/-ní/-ný* býva v slovenčine aj *-ík*, *-ník/-nik* (*pokladní* – *pokladník*, *vrátný* – *vrátnik*)
- miesto českého *-ík*, *-ník* býva v slovenčine *-ár* (*kominík* – *kominár*), *-ista* (*varhaník* – *organista*), *-ok* (*rohlík* – *rožok*)
- miesto *-tko* sa v slovenčine používa *-dlo* (*tlačítko* – *tlačidlo*, *lehátko* – *ležadlo*, *měřítko* – *meradlo*), prípona *-tko* je len v slove *pravítko*
- miesto českého *-iště* býva v slovenských slovách častejšie *-isko* (*parkoviště* – *parkovisko*, *smetiště* – *smetisko*, *jeviště* – *javisko*)
- české prípony *-ice*, *-kyně* zodpovedajú niekedy slovenskej prípone *-ka*, *-níčka* (*zdravotnice* – *zdravotníčka*, *číšnice* – *čašníčka*, *předsedkyně* – *predsedníčka*)
- slovenská prípona *-ička* môže mať v češtine náprotivok *-ka* (*astrologička* – *astroložka*)
- väčšine českých pomenovaní jazykov s príponou *-ina* a so striedaním hlások *sk/šť*, *ck/čť* (*slovenština*, *norština*, *arabština*, *maďarština*, *bulharština*) zodpovedajú v slovenčine pomenovania zakončené na *-čina* (*slovenčina*, *nórčina*, *arabčina*, *maďarčina*, *bulharčina*)
- česká prípona prídavných mien *-čí*, *-ěný*, *-í* má v slovenčine náprotivok *-ový/-ivý* (*tvůrčí* – *tvorivý*, *lněný* – *lanový*, *výchozí* – *východiskový*)
- rozdiel býva aj v predponách (*přesčas* – *nadčas*, *obor* – *odbor*, *návaznost* – *nadväznosť*, *oplatit* – *odplatiť*)

Bližšie informácie o rozdieloch medzi slovenčinou a češtinou možno získať z publikácie *Slovenčina a čeština – Synchronne porovnanie s cvičeniami* (Sokolová – Musilová – Slančová, 2005).

Anglicizmy v slovenčine

- v súčasnosti sa najviac pozornosti v súvislosti s preberaním slov venuje angličtine, ktorá sa postupom času stáva novodobým viac-menej všeobecne zrozumiteľným medzinárodným jazykom (*lingua franca*); inak povedané: ide o kompromisný jazyk používaný medzi takými skupinami používateľov, ktoré nemajú žiaden iný spoločný jazyk,

Štatút *lingua franca* získala angličtina vďaka globalizácii a stala sa úradným alebo dominantným jazykom pre dve miliardy ľudí v 75 krajinách sveta. Podľa prameňov Britskej rady počet používateľov angličtiny ako druhého jazyka už pravdepodobne prekračuje počet rodených hovoriacich a predpokladá sa, že v súčasnosti angličtinu ako cudzí jazyk používa približne 750 miliónov ľudí. Jednotliví odborníci sa v udávaných počtoch líšia v dôsledku rôzneho ponímania pojmu „používateľ angličtiny“. Niektorí za používateľov angličtiny považujú aj tých hovoriacich, ktorí sú schopní ju používať iba v obmedzenom meradle a úzko vymedzenej oblasti (Stevens, 1987).

Dôvody, prečo angličtina nadobudla štatút *lingua franca*, možno zhrnúť nasledovne:

- Historické dôvody: počiatočné šírenie angličtiny bolo spojené s koloniálnou expanziou Britského impéria (na územie dnešných USA, Austrálie, Južnej Afriky, Kanady, ale tiež Nigérie a Indie). V 20. storočí obidve svetové vojny túto tendenciu ešte viac podporili. Versaillská zmluva bola vôbec ako prvá medzinárodná zmluva napísaná v dvoch jazykoch (francúzštine a angličtine) a zároveň zaručovala postavenie angličtiny ako diplomatického jazyka. Po roku 1945 sa angličtina tešila prestíži jazyka osloboditeľov pochádzajúcich z krajiny, ktorej materiálne bohatstvo vojnu zničené európske krajiny obdivovali. Tento štatút si angličtina zachovávala aj v krajinách sovietskeho bloku, kde bola spájaná s predstavou slobody a civilizovaného sveta (Walters, 2004).

- Vďaka dlhodobému vedecko-technickému pokroku anglofónna časť severoamerického kontinentu prirodzene vytvárala aj nové pomenovania pre nové poznatky v oblasti vedy a techniky a produkty ekonomiky. Jej jazyk sa vyvíjal v rytme týchto spoločenských zmien a potom inšpiroval jazyky ostatného sveta. Neologizmy vznikali spolu s ekonomickou expanziou a ďalej posilňovali kultúrny vplyv USA (Walters, 2004).

Preto je prirodzené, že angličtina je jazyk, ktorý sa v súčasnosti učí najviac ľudí. V niektorých krajinách ich k tomu vedú uvedené historické dôvody – ide tu o bývalé britské kolónie, kde orgány vlády, legislatívy, štátnej správy, súdnictva, cirkví a vzdelávacie inštitúcie vykonávajú niektoré svoje činnosti v angličtine. V iných bývalých mnohonárodnostných kolóniách sa angličtina naďalej zachovala ako neutrálna a zjednocujúca alternatíva úradného jazyka (Crystal, 1995).

Angličtina v úlohe *lingua franca* moderného sveta je porovnávaná s latinčinou stredoveku. Je jazykom používaným v týchto oblastiach:

- medzinárodná letecká a lodná doprava,
- medzinárodné bezpečnostné zložky,
- politika, diplomacia a obchod,
- intelektuálna oblasť: väčšina vedeckých, technologických a akademických informácií je sprístupnená v angličtine. Pre študentov pochádzajúcich z iného kultúrneho alebo náboženského prostredia je prístup ku kultúrnym, filozofickým, literárnym, historickým a náboženským faktom krajín Európy sprostredkovaný hlavne angličtinou.

- Zábavný priemysel je rovnako vo veľkej miere postavený na angličtine – populárna kultúra a reklama, satelitné programy, videohry a počítačové programy, ale aj nelegálne aktivity (pornografia a drogy) oslovujú verejnosť v angličtine (Crystal, 1995).

- niektoré tematické okruhy anglicizmov:

šport: *armwrestling, futbal, basketbal, hokej, volejbal, mečbal, kouč, krosček, lob, tenis, futbal, hokej, rugby, hetrik*

hudba: *blues, heavy metal, pop-music, džez, folk, metal, bendžo, evergreen, dídžej*

technika, počítače, internet: *softvér, hardvér, e-mail, internet, web, kliknúť, font, CD, SMS, displej, spam, blog, Windows, zoom*

móda: *facelift, mejkap, pushup (podprsienka), top, body, sveter, overal, mikina*

ekonómia: *klíring, holding, damping, barter, kreditka, francising, outsourcing, manažér*

jedlá a nápoje: *čipsy, džús, drink, koktail, dressing, biftek, toast, hotdog, brandy*

umenie, zábava, šoubiznis: *playboy, celebrita, crazy-komédia, bodyguard, bestseller, blankvers, film, horor, triler, one-man show, remake, step, star, striptíz, western*

doprava: *airbus, check-in, airbag, runway, stevard, subway*

ďalšie: *bilbord, boss, all-stars, baby [bejbi], párty, deadline, flirt, garden párty, gender studies, hobby, husky, kiks, lobing, love story, motorest, mobing, no comment, smajlík, víkend*